

SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMIDA ISLOHOTLARNING MOLIYAVIY- IQTISODIY ASOSLARI.

Rasuljonov Azizjon Raxmatjon o'gli

Qo'qon universiteti o'quvchisi

azizjonrasuljonov92@gmail.com

Anotatsiya. Ushbu maqolada sog'liqni saqlash tizimida amalga oshirilayotgan islohotlarning moliyaviy-iqtisodiy asoslari tahlil qilinadi. Sog'liqni saqlash sohasida iqtisodiy samaradorlikni oshirish, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash hamda aholi salomatligini yaxshilashga qaratilgan mexanizmlar yoritiladi. Maqolada davlat byudjeti, tibbiy sug'urta tizimi, xususiy sektor ishtiroki, investitsiyalar va resurslardan oqilona foydalanish masalalari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimidagi moliyaviy islohotlarning ustuvor yo'nalishlari, ularning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati va amaliy natijalari tahlil etiladi.

Kalit so'zlar. Sog'liqni saqlash tizimi, islohotlar, moliyalashtirish, iqtisodiy samaradorlik, tibbiy sug'urta, davlat byudjeti, xususiy sektor, investitsiyalar, resurslardan foydalanish, sog'lom turmush tarzi.

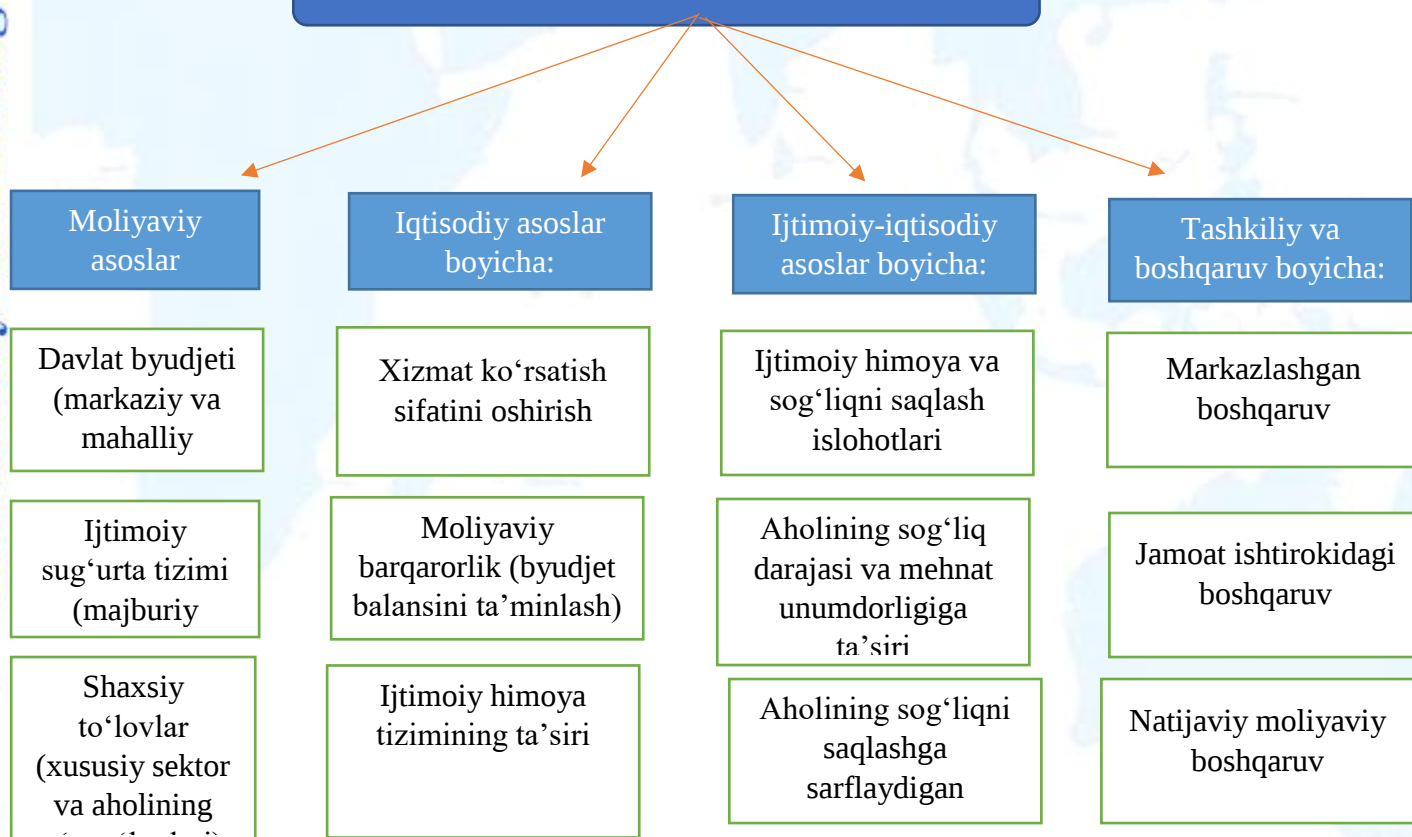
Kirish.

Sog'liqni saqlash tizimi har qanday mamlakatning ijtimoiy siyosatida markaziy o'rinni egallaydi. Chunki inson salomatligi-jamiyatning eng muhim boyligi, iqtisodiy taraqqiyot va milliy farovonlikning poydevoridir. Sog'lom aholiga ega mamlakatgina barqaror rivojlanish, raqobatbardosh iqtisodiyot va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlay oladi. Shu boisdan ham O'zbekistonda sog'liqni saqlash tizimini tubdan isloh qilish, uni xalqaro standartlar darajasiga ko'tarish masalasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar ichida sog'liqni saqlash sohasiga alohida e'tibor

qaratilmoqda. Bu jarayon mamlakat Prezidentining “Yangi O‘zbekiston” taraqqiyot strategiyasi, “Inson qadri uchun” tamoyili, hamda 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan taraqqiyot strategiyasida o‘z ifodasini topgan. Unga muvofiq, aholiga tibbiy xizmat ko‘rsatish sifatini oshirish, zamonaviy tibbiy infratuzilmani shakllantirish, profilaktika va sog‘lom turmush tarzini keng targ‘ib etish, shuningdek, sog‘liqni saqlash tizimini moliyaviy jihatdan barqaror qilish asosiy maqsad etib belgilangan. Sog‘liqni saqlash tizimining samarali faoliyati, eng avvalo, uning moliyaviy-iqtisodiy bazasiga bog‘liq. Boshqacha aytganda, tibbiy xizmatlarning sifati, ularning aholiga yetkazilish darajasi va mavjud infratuzilmaning holati to‘g‘ridan-to‘g‘ri moliyalashtirish tizimining to‘g‘ri tashkil etilishiga bog‘liq. Shu sababli, sog‘liqni saqlash sohasida moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish, davlat va xususiy sektor o‘rtasida hamkorlikni kuchaytirish, tibbiy sug‘urta tizimini joriy etish, shuningdek, resurslardan oqilona foydalanish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Moliyaviy-iqtisodiy asoslarning klassifikatsiyasi

Sog'liqni saqlash tizimidagi islohotlarning **moliyaviy-iqtisodiy asoslari** —

bu

sohani rivojlantirish, tibbiy xizmatlar sifatini oshirish va tizimning barqaror faoliyatini ta'minlash uchun zarur bo'lgan **moliyaviy resurslar, iqtisodiy mexanizmlar, boshqaruv tamoyillari** majmuasidir. Boshqacha aytganda, bu sog'liqni saqlash tizimini **barqaror moliyalashtirish, resurslardan samarali foydalanish va iqtisodiy samaradorlikka erishishga** xizmat qiluvchi barcha omillarni o'z ichiga oladi. Sog'liqni saqlash tizimini moliyalashtirishning asosiy manbalari-davlat byudjeti, majburiy tibbiy sug'urta tizimi, xususiy sektor mablag'lari, xalqaro moliyaviy institutlar hamda aholining shaxsiy xarajatlaridir. Davlat byudjeti asosan ijtimoiy ahamiyatga ega tibbiy xizmatlar, shoshilinch yordam, bolalar salomatligi, epidemiologik xavfsizlik kabi yo'nalishlarni moliyalashtiradi. Shu bilan birga, tibbiy sug'urta tizimining joriy etilishi sog'liqni saqlash tizimiga barqaror va mustaqil moliyaviy oqim kiritadi. Xususiy sektor esa raqobat va xizmat sifati oshishiga sabab bo'ladi. Sog'liqni saqlash tizimi moliyalashtirish shakliga ko'ra byudjet asosidagi, sug'urta asosidagi, aralash (gibrid) va xalqaro grant-kredit asosidagi turlarga bo'linadi. O'zbekistonda hozirda aralash model bosqichma-bosqich shakllanmoqda. Ya'ni, asosiy tibbiy xizmatlar davlat byudjeti orqali, qo'shimcha xizmatlar esa sug'urta va pullik xizmatlar hisobiga moliyalashtiriladi. Bu tizim bir tomondan davlatning ijtimoiy majburiyatlarini saqlab qoladi, ikkinchi tomondan esa bozor iqtisodiyoti tamoyillarini kiritadi.

Sog'liqni saqlash tizimida islohotlarning moliyaviy-iqtisodiy asoslari (2020–2024 yillar kesimida)

1-jadval

№	Hudud	2020-yil – Davlat byudjeti (mlrd so'm)	2021-yil	2022- yil	2023-yil	2024-yil	Xususiy investitsiyalar (2024, mlrd so'm)	Tibbiyot muassasalari soni (2024)	Islohotlar natijasi (qisqacha)
1	Toshkent shahri	2 850	3 100	3 550	4 200	4 800	1 250	320	Raqamli poliklinikalar tarmog'i yo'lga qo'yildi
2	Samarqand vil.	1 400	1 650	1 900	2 200	2 500	620	215	Hududiy diagnostika markazi ochildi

3	Farg'ona vil.	1 250	1 400	1 650	1 950	2 300	500	198	Tibbiy sug'urta tizimi pilot loyihasi amalga oshirildi
4	Qashqadaryo vil.	1 100	1 250	1 450	1 700	2 050	430	180	Tumanlar kesimida mobil tibbiyot xizmati joriy etildi
5	Andijon vil.	1 200	1 350	1 600	1 850	2 150	460	190	Bolalar tibbiyot markazi rekonstruksiya qilindi
6	Navoiy vil.	950	1 050	1 200	1 400	1 650	380	145	Xususiy klinikalar soni 25% ga oshdi
7	Xorazm vil.	980	1 100	1 250	1 500	1 750	400	155	Elektron tibbiy kartalar tizimi yo'lga qo'yildi
8	Qoraqalpog'iston	1 000	1 150	1 300	1 550	1 800	410	165	Onkologiya markazi modernizatsiya qilindi

Yuqoridagi jadval ma'lumotlariga tayanib aytish mumkinki, 2020–2024 yillar davomida respublika miqyosida sog'liqni saqlash sohasiga ajratilayotgan mablag'lar yildan-yilga ortib bormoqda. Jumladan, Toshkent shahrida bu davr ichida davlat byudjetidan ajratilgan mablag'lar 2 850 mlrd so'mdan 4 800 mlrd so'mgacha yetgan, ya'ni qariyb 1,7 baravar o'sish kuzatilgan. Bu poytaxtda raqamli poliklinikalar tarmog'ining shakllanishi, shuningdek, xususiy sektorning faol ishtirok etishi bilan izohlanadi. Hududlar kesimida ham ijobiy o'sish tendensiyasi kuzatiladi. Masalan, Samarqand viloyatida 2020-yildagi 1 400 mlrd so'm mablag' 2024-yilga kelib 2 500 mlrd so'mga yetgan. Bu hududda yangi diagnostika markazlarining ochilishi, tibbiy xizmatlarning sifati oshishi va zamonaviy uskunar bilan jihozlash jarayonining jadallashganini ko'rsatadi. Farg'ona viloyatida esa tibbiy sug'urta tizimi bo'yicha pilot loyiha amalga oshirilgani bilan e'tiborlidir. Natijada soha uchun ajratilgan mablag'lar 2020-yildagi 1 250 mlrd so'mdan 2024-yilda 2 300 mlrd so'mga yetgan. Bu holat tibbiy xizmatlarni moliyalashtirishda bozor mexanizmlarini joriy etish yo'lidagi amaliy qadamlardan biridir.

Qashqadaryo va Andijon viloyatlarida ham moliyaviy ko'rsatkichlar yil sayin oshgan. Ayniqsa, Qashqadaryoda mobil tibbiyot xizmatlarining yo'lga qo'yilishi aholining chekka hududlarda ham sifatli tibbiy yordamdan foydalanish imkoniyatini kengaytirdi. Andijonda esa bolalar tibbiyot markazining rekonstruksiya qilinishi sohaning ijtimoiy ahamiyatini yanada oshirdi. Navoiy,

Xorazm va Qoraqalpog'iston Respublikasida xususiy sektorning faollashuvi kuzatildi. Masalan, Navoiy viloyatida xususiy klinikalar soni 25 foizga ko'paygan, Xorazmda esa elektron tibbiy kartalar tizimi joriy qilinishi tibbiyotda raqamlashtirish jarayonining yangi bosqichga ko'tarilganini ko'rsatadi.

Umuman olganda, 2020–2024 yillar oralig'ida sog'liqni saqlash sohasiga yo'naltirilgan davlat byudjeti mablag'lari hamda xususiy investitsiyalar hajmining ortib borishi islohotlarning iqtisodiy asoslari mustahkamlanib borayotganini bildiradi. Bu esa mamlakatda sog'lom turmush tarzini qaror toptirish, tibbiy xizmat sifati va qamrovini kengaytirish uchun muhim zamin yaratmoqda. Shunday qilib, tahlillar shuni ko'rsatadiki, sog'liqni saqlash tizimidagi islohotlar nafaqat moliyaviy ko'rsatkichlar o'sishiga, balki tibbiyot infratuzilmasining modernizatsiyasiga, xizmatlar sifati va aholining tibbiy madaniyatini oshirishga ham bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Kelgusi yillarda ushbu yo'nalishda investitsion loyihalar ko'lamini kengaytirish, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini yanada faollashtirish hamda raqamli tibbiyot tizimini butun mamlakat bo'ylab joriy etish asosiy ustuvor vazifalardan biri bo'lib qoladi.

Xulosa. Sog'liqni saqlash tizimidagi islohotlarning moliyaviy-iqtisodiy asoslari mamlakatning ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Ushbu asoslar sog'liqni saqlash tizimining samarali ishlashi, resurslarni oqilona taqsimlash, xizmatlar sifatini oshirish va tizimning barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Moliyaviy-iqtisodiy asoslarning klassifikatsiyasi sog'liqni saqlash tizimini chuqur tahlil qilish, uning har bir yo'nalishidagi kuchli va zaif jihatlarni aniqlash imkonini beradi. Bu tasnif, o'z navbatida, sog'liqni saqlash tizimini moliyalashtirishning samaradorligini oshirish, resurslarni maqsadli taqsimlash hamda tizimning iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Imonqulov, N. (2024). Ijtimoiy siyosatni amalga oshirishda sog'liqni saqlash tizimini moliyalashtirish asoslari. Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot, 1(2), 1–8. <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/journal/index.php/GED/article/view/1000>

2. Shavkatjonov, M. Z. o'g'li, & Sholdarov, D. A. o'g'li. (2022). O'ZBEKISTONDA SOG'LIQNI SAQLASH SOHASINI BYUDJETDAN MOLIYALASHTIRISH TIZIMI. International Conference Dedicated to the Role and Importance of Innovative Education in the 21st Century, 1(9), 124–127. <https://openidea.uz/index.php/conf/article/view/344>
3. Meliyev, A. (2024). Sog'liqni saqlash tizimini davlat tomonidan moliyalashtirishning zaruriyati. Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot, 1(3), 1–6. <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/journal/index.php/GED/article/view/148>
4. Raximova, M. (2021). Sog'liqni saqlash tashkilotarida xarajatlar samaradorligini ta'minlash masalalari. Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot, 1(1), 1–7. <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/journal/index.php/GED/article/view/6888>
5. Isaxonova, R. (2023). O'ZBEKISTONDA IQTISODIY ISLOHOTLAR SHAROITIDA AHOLI SALOMATLIGINI TA'MINLASHNI MOLIYAVIY MASALALARI. Nordic_Press, 1(1), 1–5. <https://research.nordicuniversity.org/index.php/nordic/article/view/699>